

Προτάσεις για την Συνταγματική Αναθεώρηση

Αντώνη Π. Αργυρού

I. Εισαγωγικά

Το Σύνταγμα του 1975¹ ήταν πραγματικά πρωτοποριακό Σύνταγμα για την εποχή του. Δυστυχώς, όμως, υπήρξε μη συνετή εφαρμογή του σε πολλές περιπτώσεις, οφειλομένη, κυρίως, σε εκείνους που είχαν ταχθεί να το τηρούν².

Η σημερινή κρίση είναι αδιάψευστος μάρτυρας της αποτυχίας κατά τον Π. Πικραμμένο: *«Το Σύνταγμα του 1975 αντιμετώπισε αποτελεσματικά το συνολικό πρόβλημα της κρίσης των θεσμών που βασάνιζε τη χώρα. Ενταφίασε τον εθνικό διχασμό και εδραίωσε τη Δημοκρατία. Εξασφάλισε στη χώρα ένα ισχυρό κράτος ως εργαλείο για τη μεταρρύθμιση και την ανάπτυξη. Περιέλαβε ευρύτατη δέσμη δικαιωμάτων που συνέβαλαν στον κοινωνικό εκσυγχρονισμό³. Διευκόλυνε την είσοδο της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή οικογένεια και εξασφάλισε στη χώρα ομαλό κοινοβουλευτικό βίο, πρωτόγνωρο στα χρονικά του τόπου. Περιείχε όμως και φλύαρες διατάξεις, διακηρύξεις και ασάφειες που δεν πρέπει να απαντούν στο σύντομο και λιτό κείμενο ενός Συντάγματος. Υπέστη αναθεωρήσεις, οι οποίες το φόρτωσαν ακόμη περισσότερο και ανέτρεψαν τις ισορροπίες του. Πάνω απ' όλα, όμως, δεν εφαρμόστηκε πάντοτε με τον καλύτερο τρόπο»⁴.*

II. Το Σύνταγμα του 1975 πηγή σταθερότητας και ανάπτυξης

Το Σύνταγμα του 1975, λειτούργησε ικανοποιητικά και δεν δημιουργήθηκαν αντίστοιχα ζητήματα «ανωμαλίας», όπως συνέβη με το Σύνταγμα του 1952. Το ισχύον Σύνταγμα διαθέτει αναμφισβήτητα πολιτική και ιστορική νομιμοποίηση, είναι σύγχρονο και προσαρμοσμένο στις διεθνείς εξελίξεις και παρέχει ένα πλήρες θεσμικό πλαίσιο για την Ελλάδα του 21ου αιώνα. Κανένα άλλο Σύνταγμα της συνταγματικής μας ιστορίας δεν έχει εφαρμοστεί στην έκταση που τυπικά και ουσιαστικά έχει εφαρμοστεί το ισχύον. Για το πώς φθάσαμε έως εδώ, σίγουρα πάντως δεν είναι υπεύθυνοι οι συνταγματικοί θεσμοί, αλλά ο τρόπος εφαρμογής τους.

III. Τα χαρακτηριστικά προτεινόμενης Συνταγματικής Αναθεωρήσεως

Η επικείμενη Αναθεώρηση του Συντάγματος πρέπει να γίνει οπωσδήποτε και να μην χαθεί μια ακόμα ευκαιρία. Το Σύνταγμα με συναινετικές διαδικασίες αναθεώρησης μπορεί να συμβάλει στην υπέρβαση της κρίσης και στην εθνική ανάκαμψη και να συντελέσει στην ανασυγκρότηση

1. Σύνταγμα της Ελλάδας - της 7ης Ιουνίου 1975 - ΦΕΚ 111/Α/9.6.1975 - Ε' Αναθεωρητική Βουλή των Ελλήνων.

2. Βλ. Αντώνη Π. Αργυρού, «ΕΝΙΣΤΑΜΑΙ ΛΟΓΙΑ ΕΛΠΙΔΑΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ» Εκδόσεις Σιδέρης Ι., 2015.

3. Βλ. Κωνσταντίνου Παπακωνσταντίνου, «Αι σταθεραί ιδεολογικαί βάσεις του Νέου Συντάγματος», Επιθεώρησις Δημοσίου και Διοικητικού Δικαίου 1975, 333-334.

4. Βλ. Παναγιώτη Π. Πικραμμένο, Ο Κ. Καραμανλής και το Σύνταγμα του 1975, «Η Καθημερινή» 10.03.13.

και αναζωογόνηση της πολιτικής ζωής και στην λειτουργία μιας εκσυγχρονισμένης Πολιτείας. Κρίσιμα θέματα είναι:

1) οι εγγυήσεις εσωτερικής ανεξαρτησίας της Δικαιοσύνης, ο θεσμικός διάλογος μεταξύ δικαιοσύνης και νομοθετικής εξουσίας, ο ρόλος της Δικαιοσύνης σε επενδύσεις και ανάπτυξη, η επιτάχυνση δικών και ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων 2) το εκλογικό σύστημα με διασφάλιση της κυβερνητικής σταθερότητας, αποφάσεις για το μέγεθος Περιφερειών 3) ο ψήφος αποδήμων 4) ο περιορισμός των λόγων διάλυσης της Βουλής χωρίς να εμποδίζεται η Βουλή να αποφασίζει τη διάλυσή της 4) η εκλογή Προέδρου Δημοκρατίας χωρίς να αλλοιώνεται ο κοινοβουλευτικός χαρακτήρας του πολιτεύματος 5) η συμμετοχή του λαού, της κοινωνίας 6) η θητεία όλων των οργάνων η λογοδοσία τους και ο έλεγχος τους 7) το άνοιγμα του δημοσίου πανεπιστημίου στην κοινωνία 8) η ενίσχυση της δημοκρατίας, της ελευθερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης 9) η απλούστευση της αναθεωρητικής λειτουργίας 10) η προστασία του περιβάλλοντος.

Σε κάθε περίπτωση, η χώρα υπό τις παρούσες συνθήκες χρειάζεται θεσμική ασφάλεια και σταθερότητα. η Αναθεώρηση πρέπει να είναι προϊόν διαλόγου και συναίνεσης κατά την γνώμη μας, με τις ακόλουθες ενδεικτικές επιμέρους προτάσεις αναθεώρησης. -:

1. Η Αναθεώρηση, η Εκλογή - Αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας

1.1- Αναθεωρητική⁵ ή Συντακτική⁶ Βουλή;

Αυτό το ερώτημα ετέθη στο παρελθόν με επιτακτικό τρόπο στον δημόσιο διάλογο⁷. Το ζήτημα αυτό ατόνησε και δεν απασχολεί πλέον.

Σύμφωνα με το άρθρο **32 § 1** του Ελληνικού Συντάγματος η εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας⁸ γίνεται από τη Βουλή. Ένα μήνα προτού λήξει η θητεία του εν ενεργεία ΠτΔ, η Βουλή σε ειδική συνεδρίαση και με μυστική ψηφοφορία εκλέγει τον νέο Πρόεδρο, σύμφωνα με το άρθρ. 32 § 1 Σ. Η απευθείας εκλογή⁹ του Προέδρου από το λαό (άμεση εκλογή) προϋποθέτει

5. Αναθεωρητική βουλή: Οι διατάξεις του Συντάγματος υπόκεινται σε αναθεώρηση, εκτός από εκείνες που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος, ως Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, καθώς και από τις διατάξεις των άρθρων 2 § 1, 4 §§ 1, 4 και 7, 5 §§ 1 και 3, 13 § 1 και 26.

6. Συντακτική Βουλή: (ή συντακτική εθνοσυνέλευση) ονομάζεται η Βουλή (ή εθνοσυνέλευση) που καλείται να δημιουργήσει και να ψηφίσει νέο Σύνταγμα ενός κράτους εγκαθιστώντας έτσι ένα νέο πολίτευμα. Η Συντακτική βουλή διακρίνεται από την αναθεωρητική βουλή, η οποία καλείται να αναθεωρήσει απλώς διατάξεις του ήδη ισχύοντος Συντάγματος με βάση τους κανόνες που προβλέπει το ίδιο το εν ισχύ Σύνταγμα για την τροποποίησή του. Η διαφορά έγκειται στο ότι η Συντακτική βουλή ψηφίζει από το μηδέν νέο σύνταγμα, ενώ η αναθεωρητική απλώς μεταβάλλει το υπάρχον.

7 Σπ. Βλαχοπούλος, «Συντακτική ή Αναθεωρητική Βουλή;» Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, 5 (2013)/ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ και Ευάγγελος Βενιζέλος «Η δημοκρατία μεταξύ συγκυρίας και ιστορίας-Προσδοκίες και κίνδυνοι από την αναθεώρηση του Συντάγματος» Εκδόσεις Πατάκη, 2018

8. Κατά τη διάταξη του άρθρ. 30 § 1 Σ ο ΠτΔ «εκλέγεται από τη Βουλή».

9. Βλ. Σωτήρη Μανωλκίδη, «Η αναθεώρηση της διαδικασίας της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας. Η συνταγματική υποδοχή της δυνατότητας άμεσης εκλογής του ΠτΔ ως πρόβλημα καθορισμού των ορίων του αναθεωρητικού διαβήματος», ΝοΒ 2001, 144-151.

συνταγματική αναθεώρηση. Σύμφωνα, όμως, με το άρθρο 110 § 1 του Συντάγματος, «Οι διατάξεις του Συντάγματος υπόκεινται σε αναθεώρηση, εκτός από εκείνες που καθορίζουν τη βάση και τη μορφή του πολιτεύματος, ως Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία».

Συνεπώς η άμεση¹⁰ εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από το λαό¹¹, μεταβάλλει το πολίτευμα¹² από Προεδρευόμενη σε Προεδρική Δημοκρατία και προς τούτο απαιτείται Συντακτική και όχι Αναθεωρητική Βουλή. Η άμεση εκλογή¹³ του Προέδρου της Δημοκρατίας από το λαό δεν φαίνεται εφικτή, αφού όπως έγκυροι νομικοί¹⁴ υποστηρίζουν, αυτό δεν είναι δυνατόν, ενώ υπάρχει και η άποψη ότι θα οδηγούσε σε Συνταγματική εκτροπή. Την έμμεση εκλογή του ΠτΔ¹⁵ προέβλεπαν τα ελληνικά Συντάγματα του 1925 (άρθρ. 65) και του 1927 (άρθρ. 67).

Σε κάθε περίπτωση, όμως, χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα και με μόνη προϋπόθεση την συναίνεση, μπορούμε να πορευθούμε σε Συνταγματική Αναθεώρηση.

1.2.- Σύμφωνα με το άρθρο 30 § 1 του Συντάγματος, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αποτελεί τον ρυθμιστή του Πολιτεύματος. Ωστόσο, κατά το παρόν Σύνταγμα, οι ουσιαστικές αρμοδιότητες του Προέδρου είναι περιορισμένες.

Οι αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας διακρίνονται σε συμβολικές, ρυθμιστικές, νομοθετικές, διοικητικές και δικαστικές, είναι σαφείς και συγκεκριμένες, απαριθμούνται περιοριστικά στο Σύνταγμα και διέπονται από τον ερμηνευτικό κανόνα του άρθρου 50 σύμφωνα με τον οποίο, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει μόνο όσες αρμοδιότητες του αναθέτουν ρητά το Σύνταγμα και οι νόμοι που είναι σύμφωνοι με αυτό.

Κατά το άρθρο 35 § 1 καμία πράξη του Προέδρου δεν ισχύει ούτε εκτελείται χωρίς την προσυπογραφή του αρμοδίου Υπουργού εκτός από τις εξαιρέσεις που αναφέρονται περιοριστικά στην § 2 του ίδιου άρθρου. Σήμερα, ωστόσο, είναι φανερό, από τις τοποθετήσεις πολλών πλευρών, είτε από τον χώρο της πολιτικής είτε από τον χώρο της επιστήμης, ότι παρά τις όποιες

10. Βλ. Γ. Κατρούγκαλου, «Από τη Γ' στη Δ' Ελληνική Δημοκρατία» σε Έντυπη Έκδοση Ελευθεροτυπία, Σάββατο 9.2.2013.

11. Το θέμα της εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας απευθείας από τον λαό έθεσε ο πρώην πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ, Ευάγγελος Βενιζέλος, σε ανάρτησή του στον προσωπικό του λογαριασμό στο Twitter. «Να συζητήσουμε για έναν άλλο ρόλο του Προέδρου της Δημοκρατίας και τον τρόπο εκλογής του. Η άμεση εκλογή από το λαό πρέπει να συζητηθεί», τονίζει χαρακτηριστικά, (<http://www.voria.gr/index.php?module=news&func=display&sid=121206>).

12. Η μορφή του πολιτεύματος που θεσπίζει το ισχύον Σύνταγμα είναι αυτή της Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Το ζήτημα του αιρετού ή μη αρχηγού του Κράτους ρυθμίστηκε οριστικά μετά την κατάρρευση της δικτατορίας (24.7.1974), με το δημοψήφισμα της 8.12.1974, και αποτυπώθηκε στο άρθρο 1 § 1 Σ.

13. Άμεση εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας από τον λαό πρότεινε ο Ευαγ. Βενιζέλος (βλ. «Το Βήμα» 23.10. 2012), Πρόταση του καθηγητή Συνταγματικού Δικαίου Δημήτρη Τοάτσου, για την περίπτωση που η Βουλή αδυνατεί να εκλέξει Πρόεδρο ύστερα από δύο ή τρεις ψηφοφορίες «Άμεση εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από τον λαό», βλ. «ΤΑ Νέα» 20.01.2001, Άμεση εκλογή Προέδρου και μείωση των βουλευτών προτείνει η ΝΔ, βλ. 07 Μαΐου 2014, Τύπος.

14. Στα Πρακτικά της Ολομέλειας της Βουλής της 5.5.1998, σ. 7777 επ., ο καθηγητής Προκόπης Παυλόπουλος θεωρεί ότι η άμεση εκλογή του ΠτΔ δεν είναι οι περιορισμοί του άρθρου 110 Σ, αλλά το γεγονός ότι ο ΠτΔ δεν έχει τόσες αρμοδιότητες που να δικαιολογούν την άμεση εκλογή του.

15. Έμμεση εκλογή του ΠτΔ προβλέπουν επίσης τα Συντάγματα των ΗΠΑ (άρθρ. 11 § 2-3), της Γερμανίας (άρθρ. 54), της Ιταλίας (άρθρ. 83). Άμεση εκλογή καθιερώνουν τα Συντάγματα της Αυστρίας (άρθρ. 60), της Γαλλίας (άρθρ. 6) από του έτους 1962, της Ιρλανδίας (άρθρ. 12) και της Ισλανδίας (άρθρ. 5).

αποχρώσεις υπάρχουν περιθώρια συγκλίσεων προς ένα νέο και αμοιβαία αποδεκτό σημείο ισορροπίας του πολιτικού συστήματος. Αποτελεί προϋπόθεση της αναθεωρητικής λειτουργίας **η ενδυνάμωση¹⁶ των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας, όπως αυτές ίσχυαν υπό το αρχικό Σύνταγμα του 1975** (άρθρο 35: Αρμοδιότητες που δεν έχρηζαν υπουργικής υπογραφής, άρθρα 38 § 3, 39 § 1: Σύγκληση του Υπουργικού Συμβουλίου και του Συμβουλίου της Δημοκρατίας υπό την προεδρία του, άρθρο 42: Κύρωση των νόμων, άρθρο 48: Κήρυξη της χώρας σε κατάσταση πολιορκίας, άρθρο 37: διορισμός Πρωθυπουργού, άρθρο 38: παύση της Κυβερνήσεως), με σκοπό την δημιουργία ισορροπίας μεταξύ των αρμοδιοτήτων του Προέδρου της Δημοκρατίας και των εκλεγμένων Κυβερνήσεων.

Εφικτό θα ήταν να «επανεέλθουν» πλήρως, οι αρμοδιότητες που διέθετε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας πριν από την αναθεώρηση του 1985.

Οι αρμοδιότητες αυτές (προ του 1985) του ΠτΔ ήταν σαφείς, συγκεκριμένες και διατηρούσαν ένα καθεστώς ισορροπίας στη συνύπαρξή του με τις εκλεγμένες κυβερνήσεις.

1.3.- Όχι στην διάλυση της Βουλής: Προτείνεται η αναθεώρηση του άρθρου 32 Σ ως προς την εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας, προκειμένου ν' αποσυνδεθεί πλήρως το ενδεχόμενο μη εκλογής του από την καθ' οιονδήποτε τρόπο διενέργεια βουλευτικών εκλογών. Πράγμα που μπορεί να επιτευχθεί, είτε δια της άνευ περιορισμών επανάληψης της τρίτης ψηφοφορίας, με την ίδια πάντα πλειοψηφία, είτε δια της προσφυγής στο εκλογικό σώμα, αλλ' αποκλειστικά για την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας ευθέως απ' αυτό, πλην, όμως, με υποψηφίους μόνον εκείνους, οι οποίοι είχαν παραδεκτώς προταθεί και είχαν μετάσχει στην αγώνως εξελιχθείσα εκλογική διαδικασία. Σ' αυτή την περίπτωση είναι, προφανώς, αναθεωρητέο και το άρθρο 41 § 5 Σ, δεδομένου ότι δεν θα τίθεται πλέον ζήτημα υποχρεωτικής διάλυσης της Βουλής. Αξίζει, όμως, να επιλυθεί οπωσδήποτε το τεράστιο ζήτημα που δημιουργεί η διάταξη του άρθρου 32 Σ που επιτάσσει βουλευτικές εκλογές, αν στην εκλογή του ΠτΔ δεν επιτευχθεί αριθμητική πολιτική συναίνεση στη Βουλή¹⁷.

Το ζήτημα της αλλαγής του τρόπου εκλογής του Προέδρου της Δημοκρατίας απασχόλησε τόσο τη Ζ' Αναθεωρητική Βουλή του 1996, η οποία διαπίστωσε την ανάγκη αναθεώρησης του άρθρου 32 Σ, όσο και την Η' Αναθεωρητική Βουλή του 2000, στην οποία δεν επιτεύχθηκε τελικά η απαιτούμενη πλειοψηφία των 180 ψήφων για την αναθεώρησή του.

1.4.- Ο ΠτΔ προτείνουμε να εκλέγεται για μια μόνο θητεία έξι ετών, χωρίς δικαίωμα επανεκλογής.

2. Δικαιοσύνη

2.1- Προτείνουμε την λήψη συγκεκριμένων μέτρων υπέρ της Δικαστικής Ανεξαρτησίας¹⁸, με την επιλογή¹⁹ της Ηγεσίας²⁰ της

16. Στο Συνταγματικό Δίκαιο του Καθηγητή Φ. Σπυρόπουλου (εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2006), σ. 348, αναφέρεται ότι: «Στην Αναθεώρηση του 2001 δεν τέθηκε ζήτημα ενίσχυσης των αρμοδιοτήτων του Προέδρου. Σιωπηρώς έγινε δεκτός ο περιορισμός τους το 1986».

17. Βλ. Κ. Μποτόπουλου, «Τα Νέα», 22.7.09.

18. Βλ. Αντώνη Π. Αργυρού, «Η Δικαιοσύνη σε δοκιμασία», Ελληνική Δικαιοσύνη, τόμος 48ος, τεύχος 2ο 2007. Βασίλειος Π. Ανδρουλάκης «Ζητήματα δικαστικής ανεξαρτησίας» ΘΠΔΔ 2018, σελ. 319 επ.

Δικαιοσύνης από τις Ολομέλειες²¹ των Ανωτάτων Δικαστηρίων, τροποποιούμενου σχετικά του άρθρου 90 § 5 Σ²². Η Συνταγματική αναθεώρηση του 2001 προσέθεσε σημαντικά και ενδιαφέροντα στον τομέα της υπερασπίσεως των ατομικών δικαιωμάτων, χωρίς όμως να βελτιώσει τα προβλήματα απονομής της δικαιοσύνης και επιλογής της Ηγεσίας της, πλην της θεσπίσεως τετραετούς θητείας για τους Προέδρους των Ανωτάτων Δικαστηρίων. Σήμερα η κοινωνία πιστεύει, ότι το ισχύον σύστημα επιλογής της Ηγεσίας της Δικαιοσύνης από το Υπουργικό Συμβούλιο, ενώ έχει δημοκρατική νομιμοποίηση, είναι διαβλητό, υπάρχει δε όχι για να εξυπηρετεί στο σύνολο του την Δικαστική Ανεξαρτησία, αλλά για να εξυπηρετεί τις εκάστοτε άλλες προθέσεις της πολιτικής. Η κριτική αυτή εν πολλοίς υπήρξε άδικη, αφού υπήρξαν διαχρονικά απολύτως άξιες Ηγεσίες της Δικαιοσύνης. Η αποτυχία της καθυπόταξης της Ηγεσίας της Δικαιοσύνης στα κελεύσματα της πολιτικής, επιβεβαιώνει την ανάγκη της αλλαγής του συστήματος.

Σε κάθε περίπτωση η Συνταγματική Αναθεώρηση θα μπορούσε να δώσει πολλά περισσότερα και μάλιστα στον κρίσιμο τομέα της απονομής της δικαιοσύνης. Η Ελληνική Βουλή στην Αναθεωρητική λειτουργία της κατά την τελευταία Συνταγματική αναθεώρηση²³, δεν θέλησε ν' ακούσει την σώφρονα πρόταση του Συμβουλίου της Επικρατείας για τον τρόπο επιλογής της Ηγεσίας της Δικαιοσύνης, όπως η πρόταση αυτή διατυπώνεται στο Πρακτικό της Διοικητικής Ολομέλειας του ΣτΕ²⁴ 6/2000 και για τον ελέγχου της

19. Βλ. Γ. Κουμάντου, Δικαιοσύνη: Ο μύθος και η πραγματικότητα, Στόχος: η δημοκρατία, Αθήνα .1975, 152 επ.

20. Ο Πρόεδρος ε.τ του ΣτΕ Κ. Μενουδάκος προτείνει: «Γίνεται μεγάλη συζήτηση για το ποιος επιλέγει τον πρόεδρο και τους αντιπροέδρους των ανώτατων δικαστηρίων. Νομίζω ότι αυτή είναι λάθος συζήτηση, διότι πραγματικά δεν μπορεί να βρεθεί ο ιδανικός τρόπος και το ιδανικό εκλεκτορικό σώμα, το οποίο δεν θα είχε κάποιες αδυναμίες. Αυτό που πρέπει να γίνει -και είναι το τέταρτο σημείο που προτείνω-, είναι να καταργηθεί ο βαθμός του προέδρου», πηγή: www.enet.gr 12 Φεβρουαρίου 2013.

21. Βλ. 14/1998 Διοικητική Ολομέλεια του Αρείου Πάγου.

22. «Οι προαγωγές στις θέσεις του προέδρου και του αντιπροέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου, με επιλογή μεταξύ των μελών του αντίστοιχου ανώτατου δικαστηρίου, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στη θέση του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου ενεργείται με όμοιο διάταγμα, με επιλογή μεταξύ των μελών του Αρείου Πάγου και των αντεισαγγελέων του, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στη θέση του γενικού επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργείται με όμοιο διάταγμα με επιλογή μεταξύ των μελών του Ελεγκτικού Συνεδρίου και της αντίστοιχης Γενικής Επιτροπείας, όπως νόμος ορίζει. Η προαγωγή στις θέσεις του γενικού επιτρόπου των διοικητικών δικαστηρίων ενεργείται με όμοιο επίσης διάταγμα με επιλογή μεταξύ των μελών της αντίστοιχης Γενικής Επιτροπείας και των προέδρων εφετών των διοικητικών δικαστηρίων, όπως νόμος ορίζει».

²³ Μετά τις συζητήσεις που έγιναν στην Επιτροπή Αναθεώρησης και στην Ολομέλεια της Βουλής το άρθρο 100 παρ.5 διατυπώθηκε ως εξής: « Όταν τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας ή του Αρείου Πάγου ή του Ελεγκτικού Συνεδρίου κρίνει διάταξη τυπικού νόμου αντισυνταγματική παραπέμπει υποχρεωτικά το ζήτημα στην οικεία ολομέλεια, εκτός αν αυτό έχει κριθεί με προηγούμενη απόφαση της ολομέλειας ή του Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου αυτού. Η ολομέλεια συγκροτείται σε δικαστικό σχηματισμό και αποφαινεται οριστικά, όπως νόμος ορίζει. Η ρύθμιση αυτή εφαρμόζεται αναλόγως και κατά την επεξεργασία των κανονιστικών διαταγμάτων από το Συμβούλιο της Επικρατείας».

²⁴ Η διοικητική ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας ασχολήθηκε με τις προς αναθεώρηση διατάξεις του Συντάγματος και διατύπωσε τις απόψεις της σε δύο πρακτικά, το 6/2000 και το 4/2001.

συνταγματικότητας των νόμων από τα δικαστήρια²⁵, ούτε έκανε τον κόπο να λάβει υπ' όψη της την εισήγηση της Επιτροπής του Συμβουλίου της Επικρατείας για την Αναθεώρηση με αριθμό 3/2000 Πρακτικό της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας (βλ. και τις σκέψεις της 14/1998 Διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου). Αν επιθυμούν οι εκάστοτε κυβερνώντες να καταστήσουν την Δικαιοσύνη πραγματικά ανεξάρτητη τότε πρέπει να αποφασίσουν να αφήσουν πλέον την επιλογή της Ηγεσίας της στην ίδια και στο μοναδικό και αλάνθαστο κριτήριο επιλογής την αρχαιότητα. Όλοι πλέον εισηγούνται τροποποίηση της διαδικασίας επιλογής της ηγεσίας της Δικαιοσύνης του άρθρου 90 Σ. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο τρόπος που σήμερα εφαρμόζεται, δηλαδή η επιλογή να γίνεται από το Υπουργικό Συμβούλιο, με την παρεμβολή της διαδικασίας της Βουλής, έχει πολλές φορές επικριθεί λόγω κάποιων άτυχων επιλογών, που έγιναν με καθαρά πολιτικά κριτήρια ή κατά βάναυση παραβίαση της αρχαιότητας, στο απώτερο παρελθόν.

Για τον εξορθολογισμό αυτής της διαδικασίας προτείνεται:

α) η επιλογή Αντιπροέδρων των Ανωτάτων Δικαστηρίων να γίνεται από την Ολομέλεια του οικείου δικαστηρίου, όμως να περιορίζεται μεταξύ των αρχαιότερων δικαστών του οικείου δικαστηρίου. Ο Πρόεδρος του δικαστηρίου να επιλέγεται από την Ολομέλεια του οικείου δικαστηρίου, μεταξύ των τριών αρχαιότερων Αντιπροέδρων του δικαστηρίου αυτού. Το αυτό, κατ' αναλογία, θα πρέπει να ισχύσει και για την εκλογή του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Ερώτημα τίθεται αν θα πρέπει να θεσπισθεί μεγαλύτερη θητεία και για τους Αντιπροέδρους των Ανωτάτων Δικαστηρίων, πράγμα που είναι ορθό. Ήδη, με συνταγματική διάταξη, ορίζεται ότι η θητεία του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας, του Αρείου Πάγου και του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου και των Γενικών Επιτρόπων των Διοικητικών Δικαστηρίων και του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερη των τεσσάρων ετών, ακόμη και αν ο δικαστικός λειτουργός, που κατέχει τη θέση, δεν καταλαμβάνεται από το όριο ηλικίας. Στην περίπτωση αυτή ο υπόλοιπος χρόνος μέχρι την συμπλήρωση του ορίου ηλικίας πρέπει να θεωρείται χρόνος πραγματικής υπηρεσίας.

Σε άλλη περίπτωση προτείνεται:

β) αν προκριθεί ως λύση η επιλογή της Ηγεσίας να γίνεται τελικά μετά από πρόταση της οικείας Ολομέλειας μεταξύ των αρχαιότερων δικαστών του οικείου δικαστηρίου σε διπλάσιο αριθμό των κενουμένων θέσεων, τότε την επιλογή να κάνει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

γ) ακόμα και αν διατηρηθεί το ισχύον σύστημα τότε η επιλογή τόσο του Προέδρου, όσο και των Αντιπροέδρων να γίνεται μεταξύ των αρχαιότερων και να είναι επιτρεπτός ο δικαστικός έλεγχος των επιλογών αυτών, ως εισήγηση δε προς το Υπουργικό Συμβούλιο να είναι η εισήγηση της Ολομέλειας του οικείου Δικαστηρίου.

2.2.- Θεσμικά μέτρα για την δικαιοσύνη

2.2.1- Η αναβίβαση του ΑΕΔ²⁶ σε «Συνταγματικό» Δικαστήριο που θα

²⁵ Βλ. την 1/1929 πρώτη Απόφαση του ΣτΕ.

²⁶ Το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, το οποίο θεσμοθετείται με βάση το άρθρο 100 του Συντάγματος, έχει αρμοδιότητες εκλογοδικείου (έκπτωση βουλευτών λόγω κωλύματος ή ασυμβιβάστου, έλεγχος δημοψηφίσματος) και αρμοδιότητα να επιλύει τη σύγκρουση απόψεων ανώτατων δικαστηρίων σχετικά με την έννοια ή τη συμφωνία με το Σύνταγμα διατάξεων τυπικού

επιλύει τελικώς τα πάσης φύσεως συνταγματικά ζητήματα, με την χορήγηση δικαιώματος ατομικής προσφυγής από οποιονδήποτε πολίτη. Οι αρμοδιότητες του ΑΕΔ σήμερα ορίζονται περιοριστικά στο άρθρο 100 του Συντάγματος. Υπάρχει η άποψη ότι η ίδρυση και λειτουργία ενός Συνταγματικού Δικαστηρίου θα εξορθολογήσει το δικαιοδοτικό σύστημα της Χώρας και θα ενισχύσει το κράτος δικαίου και την προστασία των ατομικών ελευθεριών.

Υποστηρίζεται η άποψη ότι η δημιουργία Συνταγματικού Δικαστηρίου σκοπεί στην αποδυνάμωση του Συμβουλίου της Επικρατείας. Επίσης προτείνουμε το ΑΕΔ να διευρυνθεί περαιτέρω έτσι ώστε να μπορεί να ασκήσει το έργο του.

2.2.2.- Την καθιέρωση προληπτικού ελέγχου συνταγματικότητας των νόμων και των κανονιστικών πράξεων από το Συμβούλιο της Επικρατείας των δε δημοσιονομικών από το Ελεγκτικό Συνέδριο. Τροπολογία ή διάταξη που δεν έχει υποστεί τον παραπάνω έλεγχο να θεωρείται άκυρη και ανυπόστατη.

2.2.3.- Προτείνεται, βέβαια να διατηρήσουν όλα τα δικαστήρια (όλων των βαθμίδων και δικαιοδοσιών) τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων με ειδικότερες ρυθμίσεις.

2.2.4.- Προτείνεται ο αυστηρός προληπτικός δικαστικός έλεγχος των Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου.

2.2.5.- Όλες, χωρίς καμία εξαίρεση, οι πράξεις των άλλων λειτουργιών (Εκτελεστικής και Νομοθετικής) και πλέον ακόμη και των interna corporis (εσωτερικά ζητήματα της Βουλής) να ελέγχονται από τα δικαστήρια (όπως συμβαίνει²⁷ απαρέγκλιτα για όλα τα άλλα θέματα από τις 18/1871 και 23/1897 αποφάσεις του ΑΠ μέχρι σήμερα) κατά το άρθρο 93 § 4 Σ²⁸.

Η άποψη, της διατήρησης του υπάρχοντος συστήματος, ήτοι του διάχυτου ελέγχου έχει σημαντικά πλεονεκτήματα, όπως αναφέρει ο τ.Σύμβουλος του ΣτΕ Ν. Ρόζος: «η αφηρημένη και “εν κενώ” ερμηνεία του Συντάγματος από το Συνταγματικό Δικαστήριο²⁹ έχει το μέγιστο μειονέκτημα ότι το τυχόν σφάλμα δεν διορθώνεται, ενώ με το σύστημα του διάχυτου ελέγχου δίνονται πολλοί ερμηνευτικοί χρωματισμοί στους νόμους και το Σύνταγμα, ανάλογα με την εξέλιξη των συνθηκών και των ηθών της ζωής δηλαδή, και το πλήθος των περιπτώσεων. Τέλος, είναι οποτεδήποτε δυνατή η διόρθωση της εσφαλμένης κρίσεως. Δεν πρέπει επίσης να παροράται το ότι με την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου θα επιβραδυνθεί κατά πολύ η απονομή της δικαιοσύνης και θα μειωθεί η εφαρμογή του Συνταγματικού Δικαίου. Ειδικότερα, η προβολή λόγου περί αντισυνταγματικότητας θα είναι προνόμιο μόνον εκείνων που θα έχουν την οικονομική δυνατότητα να διαρκέσει μεγάλο χρονικό διάστημα η δίκη. Συνεπώς θα προτιμάται η προβολή λόγων περί αντιθέσεως στο κοινοτικό δίκαιο και στην ΕΣΔΑ. Για όλους αυτούς τους λόγους, η ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Ελλάδα, πέραν του ότι είναι αντίθετη στη συνταγματική μας

νόμου.

27. Με τον ν. 3900/2010 νομιζώ επιτυγχάνεται περιορισμός του διάχυτου ελέγχου, βλ. Τάσο υ Γ. Προυσανίδη, Ο Νόμος 3900/2010, Οι θεσμικές αλλαγές στη Δικονομία του Συμβουλίου της Επικρατείας. Δημοσιευμένο στην ΕΔΔΔ 2011. 898 επ.

28. Βλ. Νικολάου Κλαμαρή, «Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και οι Συνταγματικές Αναθεωρήσεις από το χθες στο σήμερα» «Δικαστική Ανεξαρτησία και έλεγχος της συνταγματικότητας (1911-2006)» Ανάτοπο ημερίδας 27.11.2006.

29. Βλ. Γεωργίου Γεραπετρίτη, «Συνταγματικό Δικαστήριο στην Ελλάδα: Μία όψιμη εμφάνιση» (2006), Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου 53.

παράδοση και του ότι γεννά πολύ περισσότερα προβλήματα απ' όσα λύει, είναι ύποπτη, ανεξήγητη και αποκρουστέα³⁰». Άλλωστε, όπως είπε ο Τ. Αντιπρόεδρος του ΑΠ κ. Κυριτσάκης,,: «Ο “διάχυτος” δικαστικός έλεγχος, όπως ισχύει σήμερα (άρθρ. 93 § 4 και 101 § 1ε Συντάγματος), επιβάλλεται και, πρέπει, να διατηρηθεί, αφού αυτό αποτελεί, ιστορικό και ουσιαστικώς ορθό επίτευγμα της δημοκρατίας και ειδικότερη έκφραση και εφαρμογή της ιεραρχίας των κανόνων του δικαίου, ουσιαστικό στοιχείο της λειτουργικής ανεξαρτησίας των δικαστών και εν τέλει θεμελιώδη εγγύηση του κράτους δικαίου. Όπως έχει αποκρυσταλλωθεί στη συνείδηση των νομικών και όσων από τους πολίτες έχουν γνώση του θέματος, ο διάχυτος έλεγχος αποτελεί το στολίδι της νομολογίας και της ελληνικής έννομης τάξης και συναρτάται απόλυτα με το δεδικασμένο»³¹.

Αξίζει να σημειωθεί, βέβαια, ότι ο γνωστός Συνταγματολόγος Αντώνης Μανιτάκης έχει στο παρελθόν αναφέρει³²: «Δεν βλέπω, κατά συνέπεια, άλλη αιτιολογία για την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου εκτός από μία, που δεν ομολογείται: τον έλεγχο της δικαστικής εξουσίας από την πολιτική με την ουσιαστική στέρηση του δικαστή και κάθε δικαστή της εξουσίας που έχει, πάνω από έναν αιώνα, να ελέγχει τη συνταγματικότητα των νόμων».

2.2.6.- Εκλογή λαϊκών δικαστών³³. Στα Ανώτατα Δικαστήρια προτείνουμε να επιλέγονται (εκτός επετηρίδας) από τις Ολομέλειές τους κατά το 1/10 Δικαστές με ή χωρίς θητεία, που δεν προέρχονται, όμως, από το Δικαστικό Σώμα, θα διαθέτουν επαρκή νομική παιδεία και θα μεταφέρουν το λαϊκό αίσθημα στο δικαστήριο (όπως συμβαίνει με το ΑΕΔ στο οποίο συμμετέχουν σήμερα καθηγητές Πανεπιστημίου).

2.2.7.- Καθιέρωση θεσμού «Γενικού Επιτρόπου»³⁴. Προτείνουμε την μετατροπή της Γενικής Επιτροπείας της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου³⁵ σε ανεξάρτητο δικαστικό ελεγκτή δημοσιονομικής νομιμότητας,

30. Βλ. Νίκου Ρόζου, Σύμβουλου Επικρατείας, Δ.Ν. σε Περιοδικό Δίκη Έτος [2006] - Ιούλιος-Αύγουστος 2006 «Η ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου με την προσεχή αναθεώρηση του Συντάγματος».

31. Βλ. Δημητρίου Κυριτσάκη, Αναθεώρηση του Συντάγματος, Νομικά Χρονικά Ε.ΝΟ.Β.Ε. - Εκδόσεις Σάκκουλα, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2006 - Τεύχος 40.

32. Βλ. Η δικαστική εξουσία υπό «δικαστική αντίληψη», «Το Βήμα», δημοσίευση: 25.06.2006.

33. Αξίζει να σημειωθεί ότι το Γερμανικό σύστημα απονομής της Δικαιοσύνης προβλέπει την ύπαρξη «λαϊκών δικαστών» π.χ. Τα πρωτοβάθμια δικαστήρια εργατικών διαφορών (ως δικαστήρια των Länder). Οι υποθέσεις εκδικάζονται σε τμήματα από έναν επαγγελματία δικαστή και δύο λαϊκούς δικαστές, εκ των οποίων ένας εκπροσωπεί τον εργαζόμενο και ένας τον εργοδότη. Τα εφετεία εργατικών διαφορών (επίσης δικαστήρια των Länder) αποφασίζουν επί προσφυγών κατά αποφάσεων των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων εργατικών διαφορών. Και στην περίπτωση αυτή, τα τμήματα αποτελούνται από έναν επαγγελματία και δύο λαϊκούς δικαστές. Τα διοικητικά δικαστήρια αποτελούνται από τρεις επαγγελματίες δικαστές και δύο λαϊκούς δικαστές.

34. Δικαστικοί λειτουργοί που έλαβαν γνώση του άρθρου μου, επεσήμαναν, και ορθά, ότι γίνεται σύγχυση με τον Εισαγγελέα του ΑΠ. Άλλωστε την πατρότητα του όρου και της ιδέας «Γενικός Εισαγγελέας» έχει ο Πρωτοδικής Γρεβενών Μιχάλης Ντόστας, βλ. άρθρο του σε: «Η επικείμενη Αναθεώρηση του Συντάγματος και η Δικαιοσύνη», το οποίο δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στις 27.1.2013, στην ιστοσελίδα «ethemis.gr» και στη συνέχεια (στις 11.2.2013) στην ιστοσελίδα του Ομίλου «Αριστόβουλος Μάνεσης» (constitutionalism. gr).

35. Μετά το Κεφάλαιο Θ' του Δεύτερου Μέρους του Πρώτου Τμήματος του ν. 1756/1988 «Κώδικας Οργανισμού Δικαστηρίων και Κατάστασης Δικαστικών Λειτουργών» (ΦΕΚ Α' 35), στο άρθρο 109 αναφέρεται «Ανεξάρτητη δικαστική αρχή 1. Η Γενική Επιτροπεία της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι ανεξάρτητη δικαστική αρχή. 2. Δρα ενιαία και αδιαίρετα και έχει ως αποστολή τη διαφύλαξη της σύννομης και χρηστής διοικητικής δράσης που επάγεται

για τη διαφύλαξη της σύννομης και χρηστής διοικητικής δράσης που επάγεται δημοσιονομικό αποτέλεσμα και την καταπολέμηση της διαφθοράς³⁶.

Στον **Γενικό Επίτροπο**, ως υπέρτατο ελεγκτή της δημοσιονομικής νομιμότητας, πρέπει επιτέλους να υπαχθεί και η δυνατότητα να παρεμβαίνει και να εισηγείται στην Κυβέρνηση για κάθε εξώδικο συμβιβασμό του Δημοσίου σε μεγάλες οικονομικές υποθέσεις δημοσίου ενδιαφέροντος, όπως π.χ. διαφορές από σύμβαση κ.λπ.

Στον Γενικό Επίτροπο πρέπει να ανατεθεί και η υλοποίηση του **θεσμού της διαμεσολάβησης** και για τις διοικητικές διαφορές.

2.2.8.- Κατάργηση του Μισθοδικείου (άρθρο 88 παρ. 2 Σ) και του Δικαστηρίου Αγωγών Κακοδικίας (άρθρο 99 Σ). Η χώρα μας διαθέτει επτά Ανώτατα Δικαστήρια, όπως τα έχει καταμετρήσει ο καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Φίλιππος Σπυρόπουλος, ευλόγως διερωτώμενος–δημοσίως και επανειλημμένως– εάν η μικρή μας χώρα χρειάζεται τόσα ανώτατα δικαστήρια, με μια τρικέφαλη Δικαιοσύνη (Άρειος Πάγος, Συμβούλιο της Επικρατείας και Ελεγκτικό Συνέδριο) να προσπαθεί να βρει κοινό βηματισμό μέσα από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, ενώπιον του οποίου άγονται ακόμη και υποθέσεις που θα έπρεπε να έχουν τερματίσει στο Εφετείο. Την εικόνα αυτή συμπληρώνουν το Ειδικό Δικαστήριο Αγωγών Κακοδικίας, το Ειδικό Δικαστήριο Υπουργών και το Ειδικό Δικαστήριο Μισθών των δικαστών (Μισθοδικείο).

2.2.9.- Η κατοχύρωση της αξιοπρέπειας και της εσωτερικής ανεξαρτησίας όλων των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών, με μέτρα οικονομικής αυτοτέλειας της Δικαιοσύνης και απεμπλοκή του Υπουργείου Δικαιοσύνης από οποιοδήποτε ζήτημα πειθαρχικού ελέγχου των δικαστών ή ποινικής διώξεως. Η συνταγματική απαγόρευση χωρίς εξαιρέσεις, της απασχόλησης δικαστών σε διοικητικά όργανα ή Ανεξάρτητες Αρχές.

2.2.10.- Το κόστος πρόσβασης στη Δικαιοσύνη : Να είναι απόλυτα ελεύθερη η πρόσβαση, χωρίς παράβολα και το κόστος να καταλογίζεται πάντοτε στον ηττηθέντα, αλλά με την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας.

2.2.11. Επιτάχυνση απονομής της δικαιοσύνης

Η κατάσταση έχει φθάσει στο απροχώρητο πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για το ζήτημα³⁷

3. Η νομοθετική – εκτελεστική εξουσία

3.1.- Η μείωση του αριθμού των βουλευτών σε διακόσιους και τα μέλη της Κυβερνήσεως να μην υπερβαίνουν τα είκοσι.

3.2.- Η κατάργηση κάθε μορφής προνομίου ή ασυλίας για τους βουλευτές και Υπουργούς. Κατάργηση νόμου περί ευθύνης υπουργών.

δημοσιονομικό αποτέλεσμα και την καταπολέμηση της διαφθοράς».

36. Βλ. Γωάννη Κάρκαλη, «Αντιδιαφθορά& Ελεγκτικό Συνέδριο-Εφαρμοσμένη δημοσιονομική ελεγκτική», εκδ. Σάκκουλα 2005.

37 Βλ. την εμπεριστατωμένη και με στατιστικά στοιχεία ανάλυση του Δ. Μακρή, Οργάνωση και επιτάχυνση της έννομης προστασίας στο Συμβούλιο της Επικρατείας κατά το διάστημα των ετών 1990-2002, εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα 2004.

Η σημερινή ρύθμιση του άρθρου 86 Σ³⁸ είναι ατυχέστατη και σκοπεύει δυστυχώς στο ακαταδίωκτο, αφού θεσμοθετήθηκε μια εξαιρετικά πολύπλοκη διαδικασία για την ποινική δίωξη των υπουργών, η οποία, φρονούμε, ότι είναι αδύνατο ή μάλλον ανέφικτο να καταλήξει στην παραπομπή τους στο ακροατήριο³⁹. Επιβάλλεται η άσκηση διώξεως κατά Υπουργών να γίνεται από δικαστικό Συμβούλιο που θα αποτελείται από τους Προέδρους των Ανωτάτων Δικαστηρίων και τον Εισαγγελέα του ΑΠ. Μ' αυτόν τον τρόπο θα υπάρχει ένα φίλτρο σε άδικες διώξεις με στόχους πολιτικούς ή εκδίκησης ή ασκήσεως πιέσεως από συμφέροντα ή αντιπάλους. Όλες οι προανακριτικές και ανακριτικές πράξεις θα γίνονται από την Δικαιοσύνη και για τους Υπουργούς θα συγκροτείται Ειδικό Δικαστήριο από ανώτατους δικαστικούς λειτουργούς που θα επιλέγονται με κλήρωση στην αρχή κάθε χρόνου ανεξάρτητα αν υπάρχει εκκρεμής υπόθεση ή όχι. Η παραγραφή θα ακολουθεί την κοινή παραγραφή. Για τους βουλευτές θα υπάρχει η κοινή για όλους τους πολίτες διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης.

3.3.- Η καθιέρωση μόνιμων Αναπληρωτών Υπουργών ή Υφυπουργών στα Υπουργεία Παιδείας, Άμυνας και Εξωτερικών καθώς και επί του Προϋπολογισμού, με δετή θητεία και εκλογή τους, που θα επιλέγονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ή με αυξημένη πλειοψηφία από την Βουλή και θα έχουν την ευθύνη της συνέχισης της εθνικής πολιτικής.

3.4.- Η δημιουργία εκλογικών περιφερειών με γνώμονα την διαίρεση σε επίπεδο Περιφερειών, με βουλευτές Περιφέρειας και μόνιμο εκλογικό σύστημα και η θέσπιση ασυμβίβαστου του αξιώματος του υπουργού με την ιδιότητα του βουλευτή. Οι υπουργοί να κωλύονται να είναι υποψήφιοι βουλευτές μετά τη λήξη της θητείας τους.

4. Θητεία για όλους και έλεγχος πολιτικών δαπανών και χρηματοδοτήσεων από τη Δικαιοσύνη

4.1- Ανώτατο όριο θητειών για όλα τα αιρετά αξιώματα. Για τους βουλευτές το όριο αυτό θα είναι δύο θητείες. Η διαμόρφωση και η συνεπής εφαρμογή ενός αξιόπιστου και αποτελεσματικού συστήματος ελέγχου των πολιτικών δαπανών και χρηματοδοτήσεων μέσω αποκλειστικά της Δικαιοσύνης, με την ευθύνη του Γενικού Επιτρόπου.

4.2.- Έλεγχος των οικονομικών των κομμάτων από το Ελεγκτικό Συνέδριο (και όχι από επιτροπή της Βουλής όπως συμβαίνει σήμερα). Το Ελεγκτικό Συνέδριο να έχει ως αρμοδιότητά του και τον έλεγχο των οικονομικών κομμάτων, βουλευτών, μελών της κυβέρνησης, αξιωματούχων και διαχειριζομένων το δημόσιο χρήμα.

5. Θεσμική θωράκιση της πολιτείας

5.1.- Η δημιουργία του Ανώτατου Συμβουλίου Δημοσίων Υπηρεσιών (ΑΣΔΥ) με ευθύνη την οργάνωση και τη διοίκηση του προσωπικού των δημοσίων υπηρεσιών. Αυτό που χρειάζεται σήμερα είναι ένα νέο ΑΣΔΥ το

38. Ο Ν. Αλιβιζάτος ζήτησε να προχωρήσουν οι διαδικασίες για την αναθεώρηση του Συντάγματος, να καταργηθούν όλες οι ειδικές διατάξεις για την ποινική δίωξη πολιτικών, http://dexiextrem.blogspot.gr/2013/01/blog-post_8505.html, 15 Ιανουαρίου 2013.

39. Άρθρο Αντώνη Π. Αργυρού, «Η Ποινική Ευθύνη Υπουργών - Προβλήματα Παραγραφής» <http://www.lawnet.gr>, 31.12.2012.

οποίο (όπως π.χ. η Civil Service Commission στη Μ. Βρετανία) θα έχει σημαντικούς υλικούς και ανθρώπινους πόρους, ηγεσία με κύρος και αυτονομία από το κομματικοκρατικό κατεστημένο. Ένας τέτοιος οργανισμός θα μπορούσε να ελέγχεται δημοκρατικά από μια διακομματική επιτροπή του Κοινοβουλίου, με δικαστικές εγγυήσεις. Στον μηχανισμό αυτό προτείνουμε ν' απορροφηθεί το ΑΣΕΠ.

5.2.- Πολυνομία-Κακονομία: Από το 1974 μέχρι τις μέρες μας πλησιάζουν τις 200.000(!) οι νόμοι, οι νομοθετικές πράξεις, τα προεδρικά διατάγματα και οι υπουργικές αποφάσεις, βάσει των οποίων πρέπει όχι μόνο να λειτουργεί η δημόσια διοίκηση, αλλά και να κινείται το σύνολο σχεδόν της οικονομικής δραστηριότητας! Επιβάλλεται λήψη εξαιρετικών μέτρων για την εκκαθάριση της κατάστασης και για την καλή νομοθέτηση.

5.3.- Ίδρυση Δικαστικής Αστυνομίας, εντεταγμένης στη Δικαστική Λειτουργία με αντικείμενο την υψηλή εγκληματικότητα, την επιμέλεια εκτέλεσης των Δικαστικών αποφάσεων, αλλά και τη διεξαγωγή ερευνών κατ' εντολή των εισαγγελικών και ανακριτικών αρχών.

5.4.- Ο θεσμός της Διαμεσολάβησης πρέπει να ενταχθεί οργανικώς στη διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης.

5.5. Ανεξάρτητες Αρχές:

Απαιτούμενη πλειοψηφία για τη στελέχωση των ανεξάρτητων αρχών.

Το ποσοστό των 4/5 της Διάσκεψης των Προέδρων που απαιτείται σήμερα για τη στελέχωση των ανεξάρτητων αρχών έχει αποδειχθεί μεγάλο πρόβλημα στην Ελλάδα της οξείας πολιτικής κρίσης. Προτείνεται η μείωση της απαιτούμενης πλειοψηφίας στα 3/5, όχι πια στη Διάσκεψη των Προέδρων, αλλά στην αρμόδια Κοινοβουλευτική Επιτροπή Θεσμών και Διαφάνειας. Η επιλογή προσώπων που έχουν τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα να γίνεται πάντοτε με δημόσια πρόσκληση και όχι με πρόταση των κομμάτων. Το πιο σημαντικό όμως είναι η στελέχωση των Αρχών με πρόσωπα κύρους που να έχουν ενεργό δράση και όχι πρόσωπα που αδυνατούν ν' ασκούν τα καθήκοντα τους για λόγους αντικειμενικούς. Όριο ηλικίας και μη ανανέωση θητειών με συνταγματική ρύθμιση.

5.6.- Θεσμική κατοχύρωση της εθνικής συλλογικής Σύμβασης Εργασίας.

5.7.- Η συνταγματική κατοχύρωση του κοινωνικού κράτους και των κοινωνικών δικαιωμάτων, ιδιαίτερα σε μία περίοδο αμφισβήτησης ή κατάρτησης τους, παρέχει την δυνατότητα θεσμικής συνάντησης της συνταγματικής αναθεώρησης με την αποκατάσταση της κοινωνικής κυριαρχίας καθώς και με την «θεσμοποιημένη θέσπιση» της αρμονικής σχέσης κράτους – οικονομίας και κράτους – κοινωνίας.

5.8.-Αξιοκρατία-Λογοδοσία για όλους, Ενίσχυση της παρουσίας μόνιμων αξιοκρατικά επιλεγμένων στελεχών και ειδικών στην κυβερνητική και κρατική πυραμίδα. Ανοικτές, διαφανείς και αξιοκρατικές προσκλήσεις ενδιαφέροντος για πλήρωση θέσεων με αυξημένη ευθύνη. Όλα τα όργανα αιρετά και μη να προβαίνουν σε λογοδοσία των έργων τους με την δημοσιοποίηση μέσω του διαδικτύου των πεπραγμένων τους.

5.9.- Νομοθετική πρωτοβουλία από το λαό για πρόταση νόμου υπογραμμένη από πολίτες.

5.10.- Διαδικασία αναθεώρησης να είναι πιο απλή και χωρίς χρονικές προϋποθέσεις(άρθρο 110).

IV. Επίλογος: Ο "ιστορικός" συμβιβασμός για τις αλλαγές στο Σύνταγμα.

1)Ελπίζουμε να μην χαθεί κι αυτή η ευκαιρία της Συνταγματικής Αναθεωρήσεως. 2) Σύνταγμα χωρίς τις θεμελιώδεις αξίες της ελευθερίας και της ισότητας, δεν νοείται .

Ο Αριστοτέλης πρώτος όρισε το πολίτευμα ως [*... την τάξιν ταις πόλεσι την περί τας αρχάς, τίνα τρόπον νενέμηνται και τι το κύριον της πολιτείας, και τι το τέλος της εκάστης κοινωνίας εστί ...*], (Πολιτικ. Γ' 5) ορισμός που ισχύει ακόμα και σήμερα. Η δημοκρατία είναι το πολίτευμα όπου η εξουσία πηγάζει από τον λαό, ασκείται από τον λαό και υπηρετεί τα συμφέροντα του λαού και αυτό γίνεται με κανόνες που το Σύνταγμα επιβάλλει. Έτσι η σημερινή κρίση επιβάλλει την αλλαγή του Συντάγματός μας μέσω της ΣΥΝΑΙΝΕΤΙΚΗΣ αναθεώρησης, για την θωράκιση της Ελληνικής Πολιτείας, και την προσαρμογή της στις καινούργιες πραγματικότητες.

Ο ΤΟΠΟΣ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΕΝΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΜΒΙΒΑΣΜΟ ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΟΥΝΟΥΡΓΙΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ. ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΕΙΝΑΙ ΠΛΕΟΝ ΠΑΝΔΗΜΟ-

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

- Αντ. Π. Αργυρός, «Τα “προνόμια” του δημοσίου και το “δίκαιο της ανάγκης” στο κράτος δικαίου», σε ειδικό τεύχος ΝοΒ 60. 2792.
- Του ιδίου, «Η δίκαιη ικανοποίηση λόγω υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας της δίκης», Αθήνα-Θεσσαλονίκη, εκδ. Σάκκουλα 2015.
- Του ιδίου, «ΕΝΙΣΤΑΜΑΙ ΛΟΓΙΑ ΕΛΠΙΔΑΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ», Εκδόσεις Σιδέρης Ι.,2015.
- Ν. Αλιβιζάτος: «Ποια δημοκρατία για την Ελλάδα μετά την κρίση,» Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2013.
- Του ιδίου, «Ο αβέβαιος εκσυγχρονισμός και η θολή συνταγματική αναθεώρηση», Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2001.
- Του ιδίου, «Το Σύνταγμα και οι εχθροί του, στη νεοελληνική ιστορία 1800-2010», Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2011, σ. 529 επ.
- Ευ. Βενιζέλος, «Το Σύνταγμα του 1975/1986/2001», Σάκκουλα 2001.
- Του ιδίου, «Η δημοκρατία μεταξύ συγκυρίας και ιστορίας : Προσδοκίες και κίνδυνοι από την αναθεώρηση του Συντάγματος», 1η εκδ. – Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη, 2018.
- Του ιδίου, «Η Αναθεώρηση του Συντάγματος: Συνολικό Σχέδιο για την Ελλάδα του 21ου αιώνα», Α.Σακκουλας.
- Σπ. Βλαχόπουλος, «Η κρίση του κοινοβουλευτισμού στον μεσοπόλεμο και το τέλος της Β΄ Ελληνικής Δημοκρατίας το 1935 [Οι θεσμικές όψεις μιας οικονομικής κρίσης;]», εκδόσεις Ευρασία, σ. 396.
- Του ιδίου, -«Συντακτική ή Αναθεωρητική Βουλή;», Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου, 5 (2013)
- Γ. Βλάχος, «Το Σύνταγμα της Ελλάδος», Επίμετρο στο Σύνταγμα της Ελλάδος των Αλ. Σβωλου-Γ. Βλάχου, 1979.
- Γ. Δασκαλάκης, «Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου», τ. Α΄, Αθήνα, 1974.
- Αθ. Δερβέναγας, «Σύγχρονοι προβληματισμοί στο Σύνταγμα», Αθήνα 1981.
- Ιω. Κάρκαλης, «Αντιδιαφθορά & Ελεγκτικό Συνέδριο- Εφαρμοσμένη δημοσιονομική ελεγκτική», εκδ Σάκκουλα 2005.
- Αθ. Κανελλοπούλος , Συνταγματικά Ανάλεκτα, Αθήνα, 1992.

- Γ. Κασσιμάτης, Συνταγματικό Δίκαιο II, Οι λειτουργίες του κράτους, τεύχος. α', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1980.
- Γ. Κασσιμάτης, «Το Σύνταγμα 1975/1986/2001. Ιστορικά Στοιχεία».
- Ν. Κλαμαρής, «Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και οι Συνταγματικές Αναθεωρήσεις από χθες στο σήμερα» «Δικαστική Ανεξαρτησία και έλεγχος της συνταγματικότητας (1911-2006)», Ανάπτυξη ημερίδας 27.11.2006.
- Γ. Κουμάντος, Δικαιοσύνη: Ο μύθος και η πραγματικότητα, Γ. Κουμάντου, Στόχος: η δημοκρατία, Αθήναι 1975.
- Ξ. Ι. Κοντιάδης – Αλκμήνη Φωτιάδου, Η ανθεκτικότητα του Συντάγματος, Συνταγματική αλλαγή, δικαιώματα και κυριαρχία σε συνθήκες κρίσης, εκδ. Σάκκουλα 2016.
- Του ιδίου, «Η Αναθεώρηση του Συντάγματος, Ι. Μεθοδολογικά θεμέλια. Συμβολή στη συνταγματική θεωρία της πλουραλιστικής δημοκρατίας», εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2000, σελ. 462.
- του ιδίου, «Πώς γράφεται το Σύνταγμα; Συνταγματικός σχεδιασμός και διαβουλευτική δημοκρατία» εκδ. Παπαζήση.
- Αρ. Μανεσης, «Συνταγματικά Δικαιώματα, α' ατομικές ελευθερίες, πανεπιστημιακές παραδόσεις», γ' έκδοση Εκδοτικός Οίκος Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1981.
- Του ιδίου, «Συνταγματική θεωρία και πράξη», Σάκκουλας, Θεσσαλονίκη, 1980.
- Α. Μεταξάς, Ι. Pernice, «Η Ευρώπη σε κρίση. Ανάμεσα σε Δίκαιο και Πολιτική», Εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2015
- Γ. Παπαδημητρίου, «Συνταγματικόν Δίκαιον», τόμ. Α'. Εκλογικό Σώμα (όργανα του Κράτους), Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1981.
- Π. Παραράς, «Σύνταγμα 1975-Corpus», τ. Ι, άρθρα 1-50, Corpus II, άρθρα 51-80, 198.
- Φ. Σπυρόπουλος, «Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας ως “ρυθμιστής του πολιτεύματος”», Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1990.
- Γ. Σωτηρέλη, «Σύνταγμα και Δημοκρατία στην εποχή της Παγκοσμιοποίησης. Εναλλακτικές θέσεις και προτάσεις συνταγματικής πολιτικής με αφορμή την φυγομαχία της “συναινετικής αναθεώρησης”», Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2001.
- Τσάτσος Δημ. Θ., «Τέσσερα Κείμενα για την Αναθεώρηση του Συντάγματος» Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη 2006
- Π. Φουντεδάκη, «Συνταγματικό Δίκαιο II (Πολιτικοί Θεσμοί) - Πανεπιστημιακές παραδόσεις 2011 Συνταγματικό Δίκαιο II (Πολιτικοί Θεσμοί)».
- Πρακτικά της Βουλής:
 - I. Βουλή των Ελλήνων – Ε' Αναθεωρητική. Πρακτικά των συνεδριάσεων των υποεπιτροπών της επί του Συντάγματος 1975 Κοινοβουλευτικής Επιτροπής, Αθήναι, Ιούλιος 1975.
 - II. Βουλή των Ελλήνων – Ε' Αναθεωρητική. Επίσημα Πρακτικά της Ολομελείας της Επιτροπής του Συντάγματος 1975, Αθήναι 1975.
 - III. Βουλή των Ελλήνων – Ε' Αναθεωρητική. Πρακτικά των συνεδριάσεων της Βουλής επί των συζητήσεων του Συντάγματος 1975, Αθήναι, 1975.
- Βουλή των Ελλήνων – Ε' Αναθεωρητική. Σύνταγμα 1975: Διάταξις κατ' άρθρον επισήμων σχεδίων – τροπολογιών – ψηφισθέντος τελικού κειμένου, Αθήναι, 1976.